

JAHON IQTISODIYOTIDAGI TENDENSIYALAR VA ULARNING
MILLIY IQTISODIYOTGA TA'SIRI

Pulatov Jahongir Shuhratjon o'g'li
Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya
universiteti talabasi

Annotatsiya: *Bugungi kunda xalqaro iqtisodiyotida ro'y berayotgan tendensiyalar milliy iqtisodiyotga ham o'z ta'sirini o'tkazmay qolmayapti. Shu sababli ham bu kabi tendensiyalarni o'rganib, tahlil qilish dolzarb mazuga aylanmoqda.*

Kalit so'zlar: *tendensiya, integratsiya, transmilliy, fiskal.*

Hozirgi vaqtda jahon iqtisodiyoti rivojlanishining keng qamrovli va asosiy tendensiyasi sifatida vaqtni aytsak bo'ladi. Olimlar va mutaxassislarining fikricha, iqtisodiy hayotning barqarorlashuviga mamlakatlar o'rtasidagi barqaror munosabatlarni rivojlantirish jarayoni va bu ham o'z navbatida xalqaro mehnat taqsimoti doirasida amalga oshirilishi va ishlab chiqarishning milliy iqtisodiyot doirasidan tashqariga chiqishini aytadilar. Bu kabi o'zgarishlar hayotimizga ikki asosiy shaklda namoyon bo'ladi: integratsiya (o'zaro moslashuvning yaqinlashishi) va transmilliylik (millatlararo ishlab chiqarish komplekslarini yaratish). Shu bilan birga, shuni ta'kidlash kerakki, zamonaviy jahon iqtisodiyoti yanada chuqurroq tendensiyalarni XVIII-XIX asrlarda sanoat inqilobi davridan oldi. Buning sababi bir vaqtning o'zida uchta asosiy tendensiya o'z ta'sirini ko'rsatdi:

1. Iqtisodiy faoliyat markazkarining bozor tomon tubdan siljishi
2. Tezlashtirilgan yangi texnologiyaning iqtisodiy ta'siri.
3. Savdo, kapital va odamlar o'rtasidagi munosabatlarning axborot oqimlari tufayli o'sishi.

Jahon iqtisodiyoti rivojlanishining ushbu tendensiyalari quyidagi tarkibiy o'zgarishlar bilan belgilanadi: jahon yalpi ichki mahsulotining tarmoq tarkibidagi o'zgarishlar va shu bilan bog'liq holda bandlik tarkibidagi o'zgarishlar

Yangi tendensiyalarning kuchayishi iqtisodiyotni qayta qurishni nazarda tutadi. Bu o'z navbatida mintaqa miqyosida mamlakatni rivojlantirish strategiyalariga asoslangan munosabatlardir. Jahon iqtisodiyotida rivojlanish quyidagilar bilan tavsiflanadi: imtiyozli rejimlarning kuchayishi savdo va mahalliy (mintaqaviy, ikki tomonlama) muassasalar iqtisodiy o'sishning strategik maqsadlari; yangi dunyoning paydo bo'lishi; mintaqaviy moliya markazlari - Xitoy, Hindiston, Braziliya, Rossiya; siljishning to'g'ridan-to'g'ri strategik investitsiyalar tomon kapitalga harakati; kuchaytirish transmilliy biznes ustidan milliy va mintaqalararo nazoratini kuchayishi. Rivojlanayotgan mamlakatlar uchun asosiy muammolardan biri bu eksportdir. Agar sanoat mahsulotlarining ulushi katta bo'lsa, kelgusida bir necha yil o'tgach, ularning eksport hajmi va undan keladigan daromad katta ehtimol bilan salbiy ta'sir qiladi.

Biz jahon iqtisodiyoti tendensiyalarni quyidagi tarkibiy o'zgarishlar bilan belgilasak bo'ladi:

- Global miqyosda tashqi iqtisodiy ayirboshlashni yanada erkinlashtirish;
- Shu jumladan qishloq xo'jaligi mahsulotlari,

- yuqori texnologiyalar sektori mahsulotlari,
- moliyaviy va axborot xizmatlari;
- Ko'p tomonlama xalqaro tashabbuslar va transmilliy kompaniyalar (TMK) harakatlariga asoslangan barcha turdagi resurslardan yanada oqilona va erkin foydalanish misol bo`ladi.

Bundan tashqari, Amerika Qo'shma Shtatlari, Yaponiya kabi yirik sanoatlashgan iqtisodiyotlar va Germaniya aholining qarishi orasidan uzoq muddatli moliyaviy muammolarga duch kelmoqda va bu esa o`z navbatida ularning talabni boshqarishga hissa qo'shish imkoniyatlarini cheklamoqda.

Budjetni qisqartirish bo'yicha umumiy tendentsiyadan farqli o'laroq, Yaponiyaning rag'batlantirishga qaratilgan juda yorqin faol fiskal va pul-kredit siyosatini olib bormoqda budjetda o`zining natijasini ko`rsatdi. Bank sektorida mamlakatda xususiy ichki talabning tiklanishi milliylikni mustahkamlashda erishilgan sezilarli yutuqlar desak bo`ladi.

Keyingi 10-15 yil ichida jahon iqtisodiyoti rivojlanishining asosiy xarakteristikalarini quyidagilar bo'lishi mumkin:

- rivojlanayotgan mamlakatlarda zamonaviy texnologiyalarning tarqalishi ;
- Xitoy va Hindistonning jahon iqtisodiy o'sishining asosiy yetakchilariga aylanishi;
- Rivojlanayotgan mamlakatlarda aholining tez o'sishi bilan bir qatorda aholining qarishi;
- Innovatsiyalarni rivojlantirishni jadallashtirish, ularning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'sirini kuchaytirish;
- Energiya samaradorligini oshirish va energiyaning muqobil turlaridan foydalanishni kengaytirish orqali energiya to'siqlarini bartaraf etish;
- Atrof-muhit omillari, toza suv tanqisligi va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq o'sish cheklovlarining kuchayishi.
- Iqtisodiy globallashtirishning mintaqaviy integratsiya jarayonlariga nisbatan hukmron kuch sifatida harakat qilishi bilan bog'liq bo`ladi.

Xulosa o`rnida aytishimiz mumkinki, ko'pgina ilg'or va rivojlanayotgan bozorlar To'rtinchi sanoat inqilobining yangi texnologiyalarini o'zlashtirayotgan bo'lsa-da, texnologiya integratsiyasi, inson kapitaliga investitsiyalar va innovatsion ekotizim o'rtasidagi muvozanatni topish kelgusi o'n yillikda samaradorlikni oshirish uchun juda muhim bo'ladi. To'g'ri ko'nikmalar va treninglar bilan ishchilar texnologiyani o'z ichiga olgan, boshqaradigan va uning salohiyatini ro'yobga chiqaradigan agentga aylanishlari mumkin. Ammo odamlarga sarmoya kiritish endi o'ylab topilmaydi - bu To'rtinchi sanoat inqilobida o'sish va barqarorlikning asosiy g`oyasidir. Bundan tashqari, ilmiy nashrlar, patent talabnomalari, ilmiy-tadqiqot va ilmiy-tadqiqot xarajatlari va tadqiqot institutlarining barchasi innovatsion salohiyatni rivojlantirishning yaxshi tasdiqlangan jihatlari bo'lsa-da, ular yetarli emas.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Z.Yo'ldoshev, X.Xalilova. Milliy va jahon iqtisodiyoti (o'quv qo'llanma).2013.
2. Mintaqaviy iqtisodiyot, xalqaro va jahon iqtisodiyotining nazariy aspektlari. Ruiz Aular Pedro Xaver.